

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Kopioiston lausunto luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

Viite: VN/30163/2023

Visio

Visio on kulttuuripoliittinen tavoitetilä 2040-luvulla: 2040-luvulla kulttuuri on Suomea vahvistava ja yhdistävä voima, joka inspiroi rakentamaan kestävämpää, elinvoimaisempaa ja inhimillisempää tulevaisuutta. Onnistuneen kulttuuri- ja elinkeinopolitiikan seurauksena ihmisten kokema osallisuus ja merkityksellisyys tuottavat laaja-alaista sivistystä, hyvinvointia sekä yhteiskunnallista ja taloudellista arvoa.

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon visiota?

Kyllä

Tavoitteet

Pitkän aikavälin kulttuuripoliittikka Suomessa perustuu neljään tavoitteeseen:

- 1. Kulttuuri on muutosvoima*
- 2. Kulttuurin tekijät ja sisällöt avainasemassa*
- 3. Kulttuuri on jokaisenoikeus*
- 4. Kansainvälinen vaikuttavuus syntyy kulttuurista*

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon neljää tavoitetta?

Kyllä, tavoitteet vastaavat omaa näkemystäni

Toimenpide-ehdotukset

Selontekoluonnoksessa ehdotetaan yhdeksää toimenpidekokonaisuutta.

Mitkä raportin toimenpide-ehdotuksista ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa? Valitse ensin haluamasi toimenpidekokonaisuus ja kirjoita sen jälkeen haluamasi toimenpide-ehdotukset alla olevaan tilaan. Valitse yhteensä enintään viisi (5).

Kulttuurin kukoistava toimintaympäristö

1. Kehitetään ja ylläpidetään tekijänoikeuslainsäädäntöä ja -järjestelmää niin, että oikeudenhaltijoiden eli tekijöiden ja kustantajien taloudelliset ja moraaliset oikeudet turvataan, lainsäädäntö ja järjestelmä tukevat oikeuksien tehokasta lisensointia sekä ansaintalogiikoiden innovatiivista kehittämistä, oikeuksien valvonta on tehokasta ja käytössä on kehittynyt tekijänoikeuden digitaalinen infrastruktuuri.
2. Oikeudenhaltijoiden tekijänoikeuksiin ja tekijänoikeudella suojatun aineiston käytön korvaamiseen liittyvät intressit sekä tekoälyn kehittämiseen liittyvät laajemmat intressit otetaan tasapainoisesti ja läpinäkyvästi huomioon tekoälyteknologioita kehitettäessä. Säädetään tehokasta ja toimivaa lisensointia tukevat sopimuslissenssisäännökset.
3. Varmistetaan, että kulttuuri- ja luovien alojen julkinen rahoitus ja rakenteet parantuvat vuoteen 2040 mennessä niin, että luovan talouden osuus BKT:sta kaksinkertaistuu
4. Lisätään rahoituksen ennakoitavuutta mm. monivuotisilla rahoitussuunnitelmilla sekä lisäämällä monivuotisia avustuksia. Kehitetään valtionavustusten strategisuutta.
5. Luovia aloja edistetään vahvistamalla arvoketjuja, lisäämällä tekijänoikeuden toimivuutta sekä eri sektoreiden kasvustrategioilla. Kirja-alasta tehdään laajempi selvitys ja sen pohjalta kansallinen toimenpideohjelma kirjallisuuden tukemiseksi.

Oma roolinne tulevassa toimeenpanossa

Millaisena näette oman tai edustamanne tahon roolin kulttuuripoliittisenselonteon toimeenpanossa?

Kopiosto tekee työtä luovan alan tekijöiden ja kustantajien aseman turvaamiseksi, tekijänoikeuksien puolustamiseksi sekä tekijänoikeusmyönteisen ilmapiirin vahvistamiseksi. Kopiosto edustaa laajasti luovan alan tekijöitä, esittäviä taitelijoita sekä kirja-, lehti- ja oppimateriaalikustantajia. Kopioston rooli tekijänoikeuksien puolustajana ja oikeudenhaltijoiden toiminnan tukena perustuu pitkäjänteisyyteen ja luovien alojen toiminnan ymmärtämiseen.

Kopioston osana toimiva Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEK pyrkii sekä seuraamaan nopeita muutoksia teknologiassa, toimintamalleissa ja tekotavoissa samalla, kun se huolehtii tekijöiden pitkäjänteisen kehittämisen ja kasvun mahdollisuuksista tukitoiminnassaan. AVEKin toiminnassa keskeistä on toimiminen ja kulttuurin ja muiden luovien alojen tukeminen yhdessä monialaisesti.

Kopiosto toimii linkkinä oikeudenhaltijoiden ja käyttäjien välillä mahdollistaen tekijänoikeuden suojaamien julkaisujen ja audiovisuaalisten teosten vaivattoman ja vastuullisen käytön sekä varmistaen oikeudenhaltijoille heille kuuluvat korvaukset teostensa käytöstä.

Kopiosto toimii myös keskeisenä toimijana tekijänoikeusinfrastruktuurin kehittämisessä. Metadata ja tekijänoikeuksien digitaalinen infrastruktuuri ovat avain asemassa muun muassa lisensointiratkaisujen kehittämisessä tekoälyn ja uusien teknologioiden aikakaudella. Kopiosto toimii myös oikeudenhaltijoiden oikeuksien valvojana. Luovan alan taloudellinen kasvu edellyttää vahvan tekijänoikeuden lisäksi riittäviä oikeussuojakeinoja oikeuksien täytäntöönpanoon. Erityisesti verkkoympäristössä tapahtuvissa ja muissakin tekijänoikeusloukkaustilanteissa tehokas oikeuksien valvonta edellyttää riittäviä oikeussuojakeinoja sekä tekijänoikeusjärjestöjen apua.

Tiivistelmä näkemyksistänne

Mahdolliset muut kulttuuripoliittista selontekoa koskevat huomionne. Tähän voitte kirjoittaa mahdolliset muut kulttuuripoliittista selontekoa koskevat huomionne.

Kulttuuripoliittisen selonteon visio, tavoitteet ja ehdotetut toimenpiteet ovat mielestämme kannatettavia ja tärkeitä luovalle alalle. On hienoa, että visiossa ja pitkäaikavälin tavoitteissa korostuu erittäin hyvin kulttuurin merkitys niin sivistykseen, hyvinvointiin kuin talouteenkin. Kulttuurin ja luovien alojen toiminta vaatii pitkäjänteistä, yli hallituskausien ja vuosibudjetointien ulottuvaa suunnittelua ja strategiaa, minkä vuoksi on erinomaista, että kulttuuripoliittisen selonteon aikahorisontti kurottaa 2040-luvulle saakka.

VAHVA TEKIJÄNOIKEUSSUOJA JA TOIMIVA TEKIJÄNOIKEUSLAINSÄÄDÄNTÖ KESKEISESSÄ ASEMASSA LUOVAN ALAN KASVUSSA

Tekijänoikeuslainsäädännöllä voidaan vaikuttaa merkittävästi luovan talouden kasvuun ja tulokertymään, turvata luovan työn tekijöiden ja kustantajien ansainta sekä saada Suomen kulttuuri ja luova talous kasvamaan, jopa kukoistamaan. Luovan työn tekijöiden ja kustantajien ansainnan perustaa voidaan vahvistaa parhaiten tulevaisuudessakin sillä, että turvataan oikeudenhaltijoiden mahdollisuudet lisensoida ja saada asianmukaiset korvaukset suojattujen sisältöjen hyödyntämisestä. Vahva tekijänoikeussuoja ja toimiva lainsäädäntö on keskeinen perusta erityisesti suhteessa suuriin globaaleihin teknologia- ja alustayhtiöihin. Luovan alan oikeudenhaltijoiden neuvotteluasemaa suhteessa suuriin teknologia-, tekoäly- ja alustayhtiöihin tulisi kiireellisesti parantaa sitovalla neuvottelu- ja välimiesmenettelyllä EU-tasolla. Luovan alan oikeudenhaltijoita tulee jatkossakin pitää tärkeänä osana luovan talouden arvoketjuja.

On tärkeää, että tekijänoikeusjärjestelmän ajantasaisuudesta huolehditaan jatkuvasti lainsäädäntöä päivittämällä. Näemme tarpeellisenä muun muassa vahvistaa oikeudenhaltijoiden (luovan alan tekijöiden, esittävien taitelijoiden ja kustantajien) ansaintaa alusta- ja tekijänoikeustaloudessa, muun muassa tukemalla lisensointia lainsäädäntöratkaisuilla. Tehokasta ja toimivaa lisensointia tukevat kollektiiviset lisensiointitavat ja -ratkaisut, kuten yleinen ja erityiset sopimuslissenssisäännökset, joiden kautta turvataan oikeudenmukaiset korvaukset oikeudenhaltijoille, suojataan panostuksia ja investointeja sekä varmistetaan erilaisten aineistojen saatavuus suojattujen aineistojen käyttäjille ja hyödyntäjille. Kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteita ja toimenpideehdotuksia ei tule toteuttaa heikentämällä tekijänoikeussuojaa esimerkiksi uusilla rajoituksilla tai poikkeuksilla.

RIITTÄVÄT KEINOT TEKIJÄNOIKEUDEN TÄYTÄNTÖÖNPANOON SEKÄ PANOSTUS TEKIJÄNOIKEUSINFRASTRUKTUURIIN

Teknologian kehitys ja myllerrykset (esim. tekoäly) ovat asettaneet tekijänoikeudellisen yksinoikeusjärjestelmän jatkuvien haasteiden eteen, mutta tekijänoikeusjärjestelmä perusteineen on osoittautunut kestäväksi. Näin tulee olla jatkossakin. Teknologian kehitys ei saa syrjäyttää luovaa työtä, oikeudenhaltijoille syntyviä oikeuksia eikä luovan työn ansaintamahdollisuuksia. Tekoälyteknologioita tulee kehittää vastuullisesti tekijänoikeuksia kunnioittaen. Oikeudenhaltijat eivät vastusta teknologisia muutoksia, mutta tarvitsevat lainsäädännön tukea muutostilanteissa. Oikeudenhaltijat ovat osa luovan alan arvoketjuja ja lähtökohtana tulee jatkossakin olla suostumuksen (*opt-in*) hankinta suojattujen aineistojen hyödyntämiseen muun muassa tekoälyn (tai muiden tulevaisuuden innovaatioiden) koulutuksessa ja lopputuotteissa sekä asianmukaisen korvauksen maksaminen oikeudenhaltijoille. Rajat ylittävät digitaaliset alustat ja tekoälymallien kehittäminen edellyttävät kansainvälisesti yhteensopivia lainsäädäntö- ja lisensointiratkaisuja.

Avoimuus ja läpinäkyvyys ovat lisensoinnin perusedellytyksiä. Tämä edellyttää metadatan ja erilaisten kansainvälisten tunnisteiden ja standardien kehittämistä muun muassa oikeudenhaltijoiden tunnistamiseksi ja oikeuksien hallinnoimiseksi sekä lisensoimiseksi. Tekijänoikeus- ja lähioikeussuojan täytäntöönpanoon ja tekijänoikeuden infrastruktuuriin liittyvien standardien kehittämisen ja sääntelyn tulisi olla vähintään EU-tasoisia.

Luovan alan taloudellinen kasvu edellyttää vahvan tekijänoikeuden lisäksi riittäviä oikeussuojakeinoja oikeuksien täytäntöönpanoon. Verkkoympäristössä tapahtuvissa ja muissakin tekijänoikeusloukkaustilanteissa oikeudenhaltijoilla tulee olla myös kevyempiä, vaihtoehtoisia riidanratkaisukeinoja, jotta heillä olisi tosiasiallinen mahdollisuus valvoa oikeuksiaan ja puuttua oikeudenloukkauksiin. On tärkeää, että myös tekijänoikeusjärjestöillä on mahdollisuus ajaa oikeudenomistajien asioita tarvittaessa oikeusprosessin kautta, mitä nykyinen lainsäädäntömme ei mahdollista toisin kuin useissa muissa Euroopan maissa. Tekijänoikeusjärjestöillä on paremmat taloudelliset resurssit ja asiantuntemus toteuttaa oikeudellisia täytäntöönpanomenettelyjä tekijänoikeuksien loukkauksia vastaan. Tehokkaita oikeussuojakeinoja tarvitaan tulevaisuudessa yhä enemmän, kun suojattujen aineistojen osien loukkaamista tapahtuu data-avaruudessa.

VALTION INVESTOINTI JA TALOUDELLINEN TUKI

Valtion vahva tuki ja investointi kulttuuri- ja luovien alojen kehittämiseen on tarpeen kasvun mahdollistamiseksi. Kulttuuri- ja luovat alat luovat myös vientituloja. On hyvä muistaa, että valtion tuki on investointi ja kansainvälisten esimerkkien mukaisesti (kuten Tanska ja Etelä-Korea) luovalla alalla voidaan nähdä valtavaa kasvupotentiaalia. On tärkeää, että vahvistetaan kansainvälistymisen tukirakenteita sekä rahoitusinstrumentteja sekä edistetään luovien alojen immateriaalioikeusosaamista ja neuvottelutaitoja. Erityisesti pieniä ja alkuvaiheen luovien alojen yrityksiä ja yrittäjiä tulee kannustaa ja tukea joustavasti.

Tekijänoikeussääntelyn ohella yhden prosentin panostus kulttuuriin valtion budjettimenoista, av-alan tuotantokannustimet sekä riittävä panostus luovan alan koulutukseen ovat keskeisiä tekijöitä kasvun aikaansaamiseksi.

Näemme tärkeänä myös, että kirja-alasta tehdään laajempi selvitys ja sen pohjalta kansallinen toimenpideohjelma kirjallisuuden tukemiseksi.

Helsingissä, lokakuun 14. päivänä, 2024.

Valtteri Niiranen
toimitusjohtaja
Kopiosto